

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.3.1.48>

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУДДІ ВИЩОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Олександр Меньяйлов

*аспірант кафедри адміністративного права
ПВНЗ «Університет сучасних знань» (Київ, Україна)
ORCID ID: 0000-0002-7877-305X*

Анотація. У статті проаналізовано особливості та проблеми визначення адміністративно-правового статусу судді Вищого антикорупційного суду (далі – ВАКС) України з точки зору конкретних вимог до такої особи, які не ідентичні вимогам до інших суддів. Чинне законодавство передбачає спеціальні повноваження суддів ВАКС, які розкриваються на законодавчому рівні через інститут підсудності.

Проведений аналіз чинних нормативно-правових актів дозволив встановити наявність невідповідностей між підсудністю ВАКС і підсудністю антикорупційних органів, що знижує ефективність їх функціонування та «розмиває» розуміння його адміністративно-правового статусу. Проведене дослідження виявило дублювання правових норм у положеннях закону про спеціальну підготовку суддів з метою підвищення їх компетенції. Обґрунтовано необхідність посилення ролі Громадської ради міжнародних експертів (далі – Рада) як важливого елемента механізму відбору суддів ВАКС.

Визначені проблемні питання пропонується вирішити методом приведення підсудності у відповідність шляхом внесення змін до існуючих положень нормативно-правових актів, а саме до статті 33 Кримінально-процесуального кодексу України; до статті 12 Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» відповідно до Закону «Про судоустрій і статус суддів». Водночас посилення ролі Громадської ради міжнародних експертів є доцільним шляхом як удосконалення процедури її формування, так і запровадження окремого етапу співбесіди кандидата з членами Ради.

Ключові слова: ВАКС, суддя, статус, корупція, компетенція, підсудність.

THE PROBLEMATIC ASPECTS OF DETERMINING THE ADMINISTRATIVE AND LEGAL STATUS OF A JUDGE OF THE SUPREME ANTI-CORRUPTION COURT OF UKRAINE

Oleksandr Mienaiilov

*PhD Student at the Department of Administrative Law
University of Modern Knowledge (Kyiv, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0002-7877-305X*

Abstract. The article analyzes the features and problems of determining the administrative and legal status of a judge of the Supreme Anti-Corruption Court (SACC) of Ukraine in terms of specific requirements for such a person, which are not identical to the requirements for other judges. The current legislation provides for special powers of SACC judges, which are disclosed at the legislative level through the institution of jurisdiction.

The analysis of the current regulations allowed to establish the discrepancies between the jurisdiction of the SACC and the jurisdiction of anti-corruption bodies, which reduces the efficiency of their operation and “blurs” the understanding of its administrative and legal status. The study revealed duplication of legal norms in the provisions of the law on special training of judges in order to increase their competence. The need to strengthen the role of the Public Council of International Experts as an important element of the mechanism for selecting SACC judges is substantiated.

It is proposed to solve the identified problematic issues by the method of bringing jurisdiction in line by amending the existing provisions of regulations, namely Article 33 of the Criminal Procedure Code of Ukraine; to Article 12 of the Law of Ukraine “On the Supreme Anti-Corruption Court” in accordance with the Law “On the Judiciary and the Status of Judges”. At the same time, strengthening the role of the Public Council of International Experts seems to be an expedient way both to improve the procedure of its formation and to introduce a separate stage of the candidate’s interview with the members of the Council.

Key words: SACC, judge, status, corruption, competence, jurisdiction.

PROBLEMATYCZNE ASPEKTY OKREŚLANIA STATUSU ADMINISTRACYJNO-PRAWNEGO SĘDZIEGO NAJWYŻSZEGO SĄDU ANTYKORUPCYJNEGO UKRAINY

Oleksandr Mienaiilov

*aspirant Wydziału Prawa Administracyjnego
Uczelni prywatnej „Uniwersytet Nowoczesnej Wiedzy” (Kijów, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0002-7877-305X*

Adnotacja. W artykule przeanalizowano cechy i problemy z określeniem statusu administracyjno-prawnego sędziego Najwyższego Sądu Antykorupcyjnego (NSAK) Ukrainy pod względem konkretnych wymagań dla takiej osoby, które

nie są identyczne z wymaganiami dla innych sędziów. Obecne prawo przewiduje specjalne uprawnienia sędziów NSAK, które są ujawniane na poziomie legislacyjnym za pośrednictwem instytucji wymiaru sprawiedliwości. Analiza obecnych aktów prawnych pozwoliła ustalić istnienie rozbieżności między jurysdykcją NSAK a jurysdykcją organów antykorupcyjnych, co zmniejsza skuteczność ich funkcjonowania i „zaciera” zrozumienie jego statusu administracyjnego i prawnego. Przeprowadzone badanie wykazało powielanie przepisów prawnych w przepisach ustawy o specjalnym szkoleniu sędziów w celu zwiększenia ich kompetencji. Uzasadniona jest potrzeba wzmocnienia roli Społecznej Rady Ekspertów Międzynarodowych jako ważnego elementu mechanizmu wyboru sędziów NSAK.

Określone problematyczne kwestie są proponowane do rozwiązania poprzez dostosowanie jurysdykcji poprzez wprowadzenie zmian do czynnych przepisów prawnych, a mianowicie do artykułu 33 Kodeksu Postępowania Karnego Ukrainy; artykułu 12 Ustawy Ukrainy w sprawie Najwyższego Sądu Antykorupcyjnego zgodnie z Ustawą „O sądownictwie i statusie sędziów”. Jednocześnie wzmocnienie roli Społecznej Rady Ekspertów Międzynarodowych wydaje się właściwą drogą zarówno udoskonalenia procedury jej tworzenia, jak i wprowadzenia osobnego etapu rozmowy kwalifikacyjnej kandydata z członkami Rady.

Słowa kluczowe: NSAK, sędzia, status, korupcja, kompetencje, jurysdykcja.

Вступ. Корупція за своїм характером і суспільно-небезпечними наслідками має негативний вплив на усі сфери життя України та навіть несе загрозу її державності, тому є ключовим фактором ризику для українського суспільства. З метою створення ефективного механізму протидії корупції в Україні започатковано діяльність спеціалізованих антикорупційних інституцій, у тому числі і Вищого антикорупційного суду. Створення Вищого антикорупційного суду зумовило появу в українських правових реаліях окремої посадової особи – судді Вищого антикорупційного суду. Однак відсутність тривалого практичного досвіду функціонування ВАКС і його суддів, нова законодавча база, яка не пройшла перевірку часом і не виявила усіх своїх недоліків та переваг зумовлює необхідність ґрунтовної проробки основних засад діяльності суддів Вищого антикорупційного суду крізь призму їх адміністративно-правового статусу.

З огляду на викладене **метою статті** є дослідження особливостей адміністративно-правового статусу судді Вищого антикорупційного суду з метою визначення проблемних питань щодо його практичної реалізації та розробки пропозицій з їх вирішення.

Основна частина. Процес реформації державних інституцій, удосконалення державного апарату, розширення його спеціалізації та функцій є складним, багатоетапним процесом, який вимагає правильної постановки та вирішення багатьох різноаспектних питань. Це положення стосується і процесів створення Вищого антикорупційного суду України, що у вітчизняних умовах має стати вагомим внеском у боротьбу із негативними явищами корупції в українському суспільстві, проте одночасно сприяло появі низки проблем правозастосування, у тому числі і при визначенні та реалізації адміністративно-правового статусу судді ВАКС.

Незважаючи на належний рівень проробки понять адміністративно-правового статусу особи та адміністративно-правового статусу судді, нині поняття адміністративно-правового статусу саме судді антикорупційного суду не розкрито належним чином. Це зумовлено як новизною цього інституту, так і недостатньою увагою науковців до проблем діяльності вказаного органу. Ця ситуація зумовлює наявність суперечностей у розумінні адміністративно-правового статусу судді ВАКС, що може викликати труднощі при визначенні його нинішньої ролі та компетенцій, а отже і пошуку подальших напрямів його удосконалення.

Адміністративно-правовий статус судді ВАКС набув закріплення у чинних нормативно-правових актах України. Законодавча закріпленість легітимізує адміністративно-правовий статус, надає йому визнання і захисту з боку держави, яка гарантує його. Як вбачається з положень статті 2 Закону «Про вищий антикорупційний суд» (Закон України «Про Вищий антикорупційний суд», 2018), правову основу діяльності цього суду становлять Конституція України (Конституція України, 1996), Закон України «Про судоустрій і статус суддів» (Закон України «Про судоустрій і статус суддів», 2016) та інші закони України, чинні міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

Сучасна наукова думка під адміністративно-правовим статусом розуміє правове положення, яке визначається шляхом закріплення у чинному законодавстві мети, завдань, функцій, предметів відання, повноважень, гарантій діяльності та відповідальності, що дозволяє бути учасником правових відносин (Безпалова, Горбач, 2017). Визначення особливостей такого статусу судді антикорупційного суду доцільно здійснювати в площині специфічних вимог до такої особи, які не тотожні вимогам до інших суддів, на основі їх порівняння.

Аналіз норм чинного законодавства відносно суддів Вищого антикорупційного суду включає в себе здійснення ними правосуддя на професійній основі, передбачає використання ними низки специфічних знань, вмінь і навичок у вузькоспеціалізованій сфері, що зумовлює наявність особливих компетенцій у суддів ВАКС. В академічному Тлумачному словнику української мови компетенція визначається як «коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи» (Білодід, 1980). Вузькоспеціалізована сфера діяльності судді, у якій знаходять своє застосування знання, вміння та навички, окреслюється межами компетенції, яка законодавчо розкривається через інститут підсудності, тобто сукупність справ, які підлягають розгляду конкретним суддею. Аналіз підсудності ВАКС призводить до виявлення суперечливих моментів.

Розуміння ВАКС як третього елементу системи органів протидії корупції (після Національного антикорупційного бюро (Закон України «Про національне антикорупційне бюро», 2014) та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (Закон України «Про прокуратуру», 2014)) викликало низку питань. Згідно Перехідних положень Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» щодо внесення змін до Кримінально-процесуального Кодексу України, а саме включення до нього статті 33¹ «Предметна підсудність Вищого антикорупційного суду», можна дійти висновку про неточність підслідності Національного антикорупційного бюро та Вищого антикорупційного суду України (Кримінальний процесуальний Кодекс України, 2012).

Так, Національне антикорупційне бюро України здійснює досудове розслідування злочинів, передбачених статтями 206-2, 209 Кримінального Кодексу України (Кримінальний Кодекс України, 2001), що не віднесені до підсудності Вищого антикорупційного суду, в той час як Вищий антикорупційний суд розглядає по суті кримінальні провадження за підозрою у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених статтями 262, 308, 312, 313, 320, 357 Кримінального Кодексу України, за умови, що вони вчинені шляхом зловживання службовим становищем, передбачені статтями 364-1, 365-2, 206-2, 209, 211 Кримінального Кодексу України, що не віднесені до підслідності Національного антикорупційного бюро України.

Очевидним недоліком, який дуже впливає на ефективність діяльності органів, спрямованих на протидію корупційним правопорушенням, є невідповідність підсудності та підслідності цих органів. Окрім впливу на ефективність діяльності органів протидії корупції, такий стан речей логічно виключає суддю ВАКС із переліку осіб, діяльність яких спрямована на протидію корупції, «розмиває» розуміння його адміністративно-правового статусу, оскільки особа, яка повинна здійснювати правосуддя у справах, пов'язаних із корупційними виявами у суспільстві, законодавчо усунута від здійснення судочинства в частині таких справ.

Тому логічним є наділення системи органів протидії корупції спільним колом підсудних і підслідних злочинів, щоб розвантаживши суди першої інстанції від розгляду специфічної категорії справ, підвищити швидкість розгляду справ про корупційні правопорушення, оскільки вони мають значний резонанс, а швидкість розгляду справ є критерієм як ефективності діяльності судової системи, так і гарантією забезпечення прав і свобод у кримінальному провадженні.

Зазначені заходи завершать формування єдиної, цілісної, комплексної, трискладової спеціалізованої системи попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, розгляду справ про корупційні правопорушення відповідно до визначених законом засад і процедур судочинства з метою захисту особи, суспільства та держави від корупційних і пов'язаних із ними злочинів та судового контролю за досудовим розслідуванням цих злочинів, дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні. Окрім того, закріплення спільної підслідності та підсудності для усіх трьох складників цієї системи призведе до укріплення адміністративно-правового статусу судді ВАКС як елементу боротьби із корупцією.

Стаття 12 Закону «Про вищий антикорупційний суд» передбачає як ознаку особливого статусу судді антикорупційного суду «підвищення рівня професійної компетентності судді Вищого антикорупційного суду». Пункт 8 частини 7 Закону «Про судоустрій і статус суддів» передбачає обов'язок судді систематично розвивати професійні навички (вміння), підтримувати свою кваліфікацію на належному рівні, необхідному для виконання повноважень у суді, в якому він обіймає посаду.

Логічний аналіз зазначених норм та їх порівняння дозволяють дійти висновку про дублювання зазначеного положення, оскільки положення Закону «Про судоустрій і статус суддів» повністю охоплює обов'язок судді проходити навчання для підвищення якості здійснення правосуддя у тому суді, в якому він обіймає посаду, у цьому випадку – в антикорупційному суді. Специфічним є період проходження навчання, оскільки для суддів встановлено період проходження підготовки у Національній школі суддів не менш як раз на три роки, натомість суддя Вищого антикорупційного суду проходить таку підготовку не рідше раз на рік.

Визначення адміністративно-правового статусу судді ВАКС є неможливим без урахування процедури зайняття цієї посади. Саме процедура зайняття посади судді ВАКС привертала до себе підвищену увагу національних і міжнародних експертів, оскільки від ефективності та якості відбору кандидатів на посаду судді, від їх особистісних якостей безпосередньо залежала і ефективність та доцільність існування такого органу в Україні.

Згідно процедури добору суддів Вищого антикорупційного суду, передбаченої відповідним Законом, з метою сприяння Вищій кваліфікаційній комісії суддів України у встановленні для цілей кваліфікаційного оцінювання відповідності кандидатів на посади суддів Вищого антикорупційного суду критеріям доброчесності (моралі, чесності, непідкупності), а саме щодо законності джерел походження майна, відповідності рівня життя кандидата або членів його сім'ї задекларованим доходам, відповідності способу життя кандидата його статусу, наявності знань і практичних навичок для розгляду справ, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду, утворюється Громадська рада міжнародних експертів (Вища кваліфікаційна комісія суддів України. Офіційний сайт. Розділ Громадська рада міжнародних експертів). Створення цього органу викликало значне суспільне схвалення. Вважалося, що такий орган буде здатний проводити належну «фільтрацію» кандидатів на посаду судді Вищого антикорупційного суду і здійснювати належне його кадрове забезпечення, однак передбачені Законом механізми його діяльності викликали значну критику.

Порівняно з Громадською радою доброчесності (Офіційний сайт Громадської ради доброчесності), яка виконує аналогічну роль при доборі суддів інших судів, Громадська рада міжнародних експертів має фактично аналогічні повноваження, передбачені Законом «Про судоустрій і статус суддів» (далі – Закон). Згідно статті 88 «якщо Громадська рада доброчесності у своєму висновку встановила, що суддя (кандидат на посаду судді) не відповідає критеріям професійної етики та доброчесності, то Вища кваліфікаційна комісія суддів України може ухвалити рішення про підтвердження здатності такого судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді лише у разі, якщо таке рішення підтримане не менше ніж одинадцятьма її членами».

Згідно статті 87 того ж Закону членами Громадської ради доброчесності можуть бути представники правозахисних громадських об'єднань, науковці-правники, адвокати, журналісти, які є визнаними фахівцями у сфері своєї професійної діяльності, мають високу професійну репутацію та відповідають критерію політичної

нейтральності та добросовісності. Порівняння цієї норми з вимогами до члена Громадської ради міжнародних експертів, які передбачені статтею 9 Закону «Про Вищий антикорупційний суд України» дозволяє дійти висновку, що «членами Громадської ради міжнародних експертів можуть бути призначені громадяни України чи іноземці, які мають бездоганну ділову репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет, мають досвід роботи в інших країнах не менше ніж п'ять років зі здійснення процесуального керівництва, підтримання державного обвинувачення в суді чи здійснення судочинства у справах, пов'язаних із корупцією» і з'ясувати подібність вимог до членів цих органів.

Єдиною суттєвою відмінністю є передбачена Законом «Про Вищий антикорупційний суд» можливість включення до Ради міжнародних експертів іноземних громадян та ультимативність вимоги щодо досвіду роботи в інших країнах не менше ніж п'ять років зі здійснення процесуального керівництва, підтримання державного обвинувачення в суді чи здійснення судочинства у справах, пов'язаних із корупцією. Доцільним є підсилення ролі Громадської ради міжнародних експертів як органу, який відіграє важливу роль у процесу добору на посаду судді Вищого антикорупційного суду.

Реалізацію цієї мети доцільно здійснювати шляхом розширення участі цього органу в процесі добору кандидата на посаду судді Вищого антикорупційного суду. Такий шлях не передбачає внесення значної кількості змін до діючого законодавства, залишає Громадську раду міжнародних експертів як діючий орган, який приймає дієву участь у процесі добору кадрів. Частина 5 статті 8 Закону «Про вищий антикорупційний суд» передбачає механізм проведення спеціальних засідань Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та Громадської ради міжнародних експертів, які проводяться за ініціативою не менше ніж трьох членів Громадської ради міжнародних експертів. Такий етап є факультативним, що викликає сумнів у належному виконанні Громадською радою міжнародних експертів мети своєї діяльності. Для виконання завдань Громадської ради міжнародних експертів доцільно запровадити засідання у формі співбесіди кандидата на посаду судді ВАКС із членами Громадської ради міжнародних експертів як окремий обов'язковий етап відбору для встановлення усіх обставин, що мають значення для надання висновку щодо відповідності кандидата на посаду судді.

Як вбачається із аналізу норм чинного законодавства, рішення Громадської Ради міжнародних експертів є непереборним. Однак непереборність цього рішення Вищою кваліфікаційною комісією суддів стикається із суттєвим недоліком при формуванні Громадської ради міжнародних експертів, яка утворюється строком на шість років Вищою кваліфікаційною комісією суддів України для сприяння їй у підготовці рішень з питань призначення на посади суддів Вищого антикорупційного суду та є її допоміжним органом. Члени Громадської ради міжнародних експертів призначаються Вищою кваліфікаційною комісією суддів України виключно на підставі пропозицій міжнародних організацій, з якими Україна співпрацює у сфері запобігання та протидії корупції відповідно до міжнародних договорів України.

Це може спричинити ситуацію, коли буде фактично відсутня необхідність у потребі переборення рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів Громадською радою міжнародних експертів, оскільки процедура її формування передбачає її залежність від Вищої кваліфікаційної комісії суддів, що перетворює Громадську раду міжнародних експертів зі ще одного механізму контролю добору кадрів на елемент існуючого механізму. Доцільним є віднесення формування Громадської ради міжнародних експертів до компетенції інших органів, які не були б функціонально пов'язані із ВКС та гарантували б незалежність, неупередженість, безсторонність Громадської ради міжнародних експертів при здійсненні нею своїх повноважень. Наприклад, формування Громадської ради міжнародних експертів можливо було б здійснювати голосуванням Верховної Ради України як представницького органу українського народу за пропозиціями окремих депутатів або фракцій.

Окрім зазначених вище елементів адміністративно-правового статусу судді Вищого антикорупційного суду, доцільним є подальше його удосконалення. Таке удосконалення пропонується в частині закріплення законодавчо визначеного поняття статусу судді Вищого антикорупційного суду. Чинне законодавство України здійснює закріплення поняття статусу судді у статті 52 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», згідно якої «суддею є громадянин України, який відповідно до Конституції України та цього Закону призначений суддею, займає штатну суддівську посаду в одному із судів України та здійснює правосуддя на професійній основі. Судді в Україні мають єдиний статус незалежно від місця суду в системі судоустрою чи адміністративної посади, яку суддя обіймає в суді». Подібну норму доцільно було б закріпити у спеціалізованому Законі «Про вищий антикорупційний суд», законодавчо визначивши специфічний окремий статус судді Вищого антикорупційного суду.

Висновки. Отже, адміністративно-правовий статус судді Вищого антикорупційного суду має певні особливості, які обґрунтовано закріплено в профільному законі. До таких особливостей належить розуміння адміністративно-правового статусу судді Вищого антикорупційного суду як системного, законодавчо закріпленого поняття, яке передбачає низку специфічних прав, свобод та законних інтересів судді, що визначають його роль як учасника суспільних відносин.

Існують і проблемні питання щодо практичної реалізації адміністративно-правового статусу суддів ВАКС: неоднакова підсудність органів, які здійснюють протидію корупційним виявам, розбіжності щодо строків проходження підвищення кваліфікації суддів ВАКС, не досить врегульована роль Громадської ради міжнародних експертів і необхідність її посилення.

Нівелювання цих проблемних питань доцільно здійснити з використанням таких правових інструментів: приведення у відповідність підсудності має відбутися шляхом внесення змін до статті 33¹ Кримінально-процесуального кодексу України; недоліки законодавчої техніки щодо строків проходження підвищення ква-

ліфікації можливо усунути, змінивши статтю 12 Закону про ВАКС, у якій строк проходження підвищення кваліфікації визначено відповідно до Закону «Про судоустрій і статус суддів».

Важливим питанням є посилення ролі Громадської ради міжнародних експертів, яке доцільно здійснити шляхом внесення змін до відповідних правових норм, запровадивши окрему співбесіду кандидата із членами Ради, а також підвищення результативності діяльності цієї Ради шляхом зміни процедури її формування.

Список використаних джерел:

1. Про Вищий антикорупційний суд : Закон України від 07.06.2018 № 2447-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2447-19>.
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254>.
3. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1402-19/ed20171129>.
4. Безпалов О.І., Горбач Д.О. (2017). Поняття та структура адміністративно-правового статусу Національної гвардії України. *Форум права*. № 5. С. 31–38.
5. Словник української мови: в 11 т. (1970) за ред. І.К. Білодіда. К. : Наукова думка, с. 250.
6. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>.
7. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1697-18>.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4651-17>.
9. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
10. Вища кваліфікаційна комісія суддів України : Офіційний сайт. Розділ Громадська рада міжнародних експертів. URL: <https://vkksu.gov.ua/ua/gromadska-rada-miznarodnic>.
11. Громадська рада доброчесності : Офіційний сайт. URL: <https://grd.gov.ua/pro-hromads-ku-radu-dobrochesnosti/>.

References:

1. Pro Vischiy antikoruptsiyniy sud : Zakon Ukrayini vid 07.06.2018 № 2447-VIII [Law of Ukraine On the Supreme Anti-Corruption Court of 07.06.2018 № 2447-VIII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2447-19>.
2. Konstitutsiya Ukrayini vid 28.06.1996 № 254к/96-VR [The Constitution of Ukraine of June 28 1996 № 254к/96-VR]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254>.
3. Pro sudoustriy i status suddiv : Zakon Ukrayini vid 02.06.2016 № 1402-VIII [On the Judiciary and the Status of Judges: Law of Ukraine of June 2 2016 № 1402-VIII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1402-19/ed20171129>.
4. Bezpalov O.I., Gorbach D.O. (2017). Ponyattya ta struktura administrativno-pravovogo statusu Natsionalnoyi gvardiyi Ukrayini. [The concept and structure of the administrative and legal status of the National Guard of Ukraine]. *Forum prava* № 5. S. 31–38.
5. Slovník ukrajinskoyi movi: v 11 t. [Dictionary of the Ukrainian language: in 11 vols] (1970) za red. I.K. Bilodida. K. : Naukova dumka, s. 250.
6. Pro Natsionalne antikoruptsiyne byuro Ukrayini : Zakon Ukrayini vid 14.10.2014 № 1698-VII [On the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine: Law of Ukraine of October 14, 2014 № 1698-VII]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>.
7. Pro prokuraturu Zakon Ukrayini vid 14.10.2014 № 1697-VII [On the Prosecutor's Office Law of Ukraine of 14.10.2014 № 1697-VII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1697-18>.
8. Kriminalniy protsesualniy kodeks Ukrayini : Kodeks Ukrayini vid 13.04.2012 № 4651-VI [Criminal Procedure Code of Ukraine: Code of Ukraine of 13.04.2012 № 4651-VI]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4651-17>.
9. Kriminalniy kodeks Ukrayini : Kodeks Ukrayini vid 05.04.2001 № 2341-III [Criminal Code of Ukraine: Code of Ukraine of April 5 2001 № 2341-III]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
10. Vischa kvalifikatsiyina komisiya suddiv Ukrayini Ofitsiyiniy sayt. Rozdil Gromadska rada miznarodnih ekspertiv [High Qualification Commission of Judges of Ukraine Official site. Section Public Council of International Experts]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4651-17>.
11. Gromadska rada dobrochesnosti : Ofitsiyiniy sayt [Public Integrity Council Official site]. URL: <https://grd.gov.ua/pro-hromads-ku-radu-dobrochesnosti/>.